

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дфн Клео Стефанова Протохристова, гост преподавател в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

на материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по: област на висше образование 2.Хуманитарни науки, професионално направление 2.1.Филология, научна специалност Руска литература

В конкурса за „професор“, обявен в Държавен вестник, бр. 96 от 17.11.2023 г. и в интернет-страницата на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра Руска филология към Филологическия факултет, като кандидат участва доц. дн **НИКОЛАЙ МИХАЙЛОВ НЕЙЧЕВ** от Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.

1. Общо представяне на получените материали

Със заповед № РД 21-74 от 16. 01. 2024 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в ПУ по област на висше образование 2.Хуманитарни науки, професионално направление 2.1.Филология, научна специалност Руска литература, обявен за нуждите на катедра Руска филология към Филологическия факултет.

За участие в обявения конкурс е подал документи като **единствен кандидат доц. дн Николай Михайлов Нейчев от Пловдивския университет.**

Представеният от Николай Нейчев комплект материали на хартиен носител е в пълно съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ. Освен изискваната документация, той е приложил общо 17 научни труда – една монография, издадена като книга, 14 статии, един университетски учебник и едно университетско учебно пособие. Четири от статиите са публикувани в международни периодични издания.

Доц. Николай Нейчев е работил в Пловдивския университет през целия си досегашен стаж - от 1994 до 2000 г. като хоноруван преподавател, от 2000 до 2003 г.

като асистент и ст. асистент, а от 2003-а до момента като доцент. През 1998 г. е защитил докторска дисертация на тема „Влияние на догмато-мистичната ортодоксия върху късното творчество на Ф. М. Достоевски“, а хабилитационният му труд съдържа систематизираща концептуализация на идеите на месианизма в руската литература на 19-ти век. През 2023 г. защитава дисертация за придобиване на научната степен „доктор на науките“ на тема „Проблемът за времето в петокнижието на Ф. М. Достоевски (Хронос. Кайрос. Вечност.)“.

Николай Нейчев е утвърдено име в българското литературознание, като същевременно се радва и на широко международно признание. Монографията му „Ф. М. Достоевски – тайнствената поетика“, основана на докторската му дисертация, след публикацията си в България е издадена и в Русия от университетско издателство. Четиринайсет негови статии са публикувани в авторитетни научни периодични издания. Автор е на четири монографии, три от които са издадени като книги, на 56 статии, публикувани в България, и на 15, публикувани в чужбина, както и на внушителен брой електронни публикации. От 2002 г. насам той е участвал на 18 научни форума, национални и международни. Дългогодишен член е на Международната асоциация на преподавателите по руски език и литература (МАПРЯЛ), на Обществото на русистите в България и на Дружеството на пловдивските писатели. Носител е на престижни награди.

Като преподавател по Руска класическа литература (Руска литература на XIX век) доц. Нейчев води лекционните курсове по дисциплината на филологическите и хибридните специалности в Пловдивския университет, както и във филиала на университета в Смолян. Осъществявал е ръководство на докторантури в областта на руската класическа литература с изследователски профил, включващ история и теория на литературата и херменевтика, както и на дипломни работи.

Научната продукция, с която доц. Николай Нейчев се представя на конкурса, е внушителна като обем и респектираща с качествата си. Общият преглед на публикациите показва забележителна последователност и съгласуваност на отделните изследователски начинания, отсъствие на „случайни“ проекти, изкушени от повелите на

академичната злободневност или от спонтанни настроения. Очевидно е присъствието на ясно заявен изследователски профил, системност на методологическите стратегии, която отвежда към следващи, по-мащабни проекти, и ярка физиономичност на артикулациите.

Всяка от публикациите позволява да бъде оценена като приносна, тъй като или задава свършено нова мисловна перспектива (както, например, „Библейски, богословски и агиографски източници за формирането на художествената концепция на Достоевски за духовния свят“ – изследване, в което е идентифициран и проучен недогледаният по-рано проблем, свързан с визията на писателя за отвъдното), или открива недовидени смисли във вече проучвани казуси (както е при скрупульозния съпоставителен прочит на текста на Гогол от 1847 г. „Избрани места от преписка с приятели“ с парадигмалната конкретизация на характерния за византийската литература жанр на „владетелски огледала“ в съчинението на дякон Агапит „Поучителни глави“ – прочит, който доказва същностната тъждественост на двата текста и хвърля обяснителна светлина върху монархическото мислене на руския писател), или проблематизира стабилизирани интерпретативни модели (като в „Художественная функция восточного типа социальной иерархии в творчестве Н. В. Гоголя“, където категорично се оспорва разбирането за Гогол като пропонент на демокрацията, противопоставящ се на йерархичната обществена уредба, за да бъде разкрита парадоксалната му привързаност към консервативните социални принципи, привидени от него и представени в „Шинел“, „Ревизор“ и „Мъртви души“ като своеобразен гарант срещу духовната ентропия на света).

Макар и в контекста на впечатляващите постижения, осъществени в рамките на самостоятелните статии – част от тезите в които задават импулс за разгръщане на следващо ниво, вече в перспективата на хабилитационния труд, поради което са включени в него, несъмнено най-убедително доц. Нейчев заявява мащабите на професионалния си капацитет именно със своя *opus magnum*, озаглавен „Квантова литературна херменевтика и екзегетика. Проблемът за разбирането на художествения текст: Н. В. Гогол и Ф. М. Достоевски“. Монографията представя смел научен експеримент с откривателски характер, чиято висока цел е да трасира свършено

нови изследователски маршрути, обезпечени от създаването и апробирането на оригинална, неизпорбвана по-рано методологическа стратегия. Квалифицирана като „квантова литературна херменевтика“, тази стратегия се основава на евристичната идея за максимално освобождаване на смисловия потенциал на литературния текст чрез прилагането на законите на квантовата механика. Изследването успешно превъзможва стъписващата абстрактност на заявената цел, подчинявайки изложението на ясна и уместна композиционна логика.

Организиран в три основни части, трудът предлага в първата от тях, която има реферативен (но само привидно) характер, дружелюбно, изпълнено с търпелива обяснителност, представяне и систематизиране на базисните принципи и на законите, върху които се гради квантовата физика, както и за епистемологичните последици от появата и утвърждаването ѝ. Въпреки че по предположение тази първа част, предвид заявено „вторичния“ си характер, би следвало да отстъпва по значимост на останалите две, на практика тя притежава също висока научна стойност, защото не просто резюмира основни положения от квантовата физика, а и предлага изчерпателен аналитичен обзор, проследяващ зараждането и траекториите на развитието ѝ, при който по завиден начин Нейчев удържа надредна позиция, постижима единствено при абсолютна овладяност на проучваната, пределно сложна научна материя, но отвъд това и след същностното ѝ самостоятелно осмисляне, което осигурява база за конструирането на индивидуална аналитична и оценъчна позиция.

Втората част, в която е вложена собствената теоретична инвенция, защитава с неопровержими аргументи хипотезата за изоморфизъм между квантовата теория и литературата, като предлага производния от нея интерпретативен подход – въпросната „квантова литературна херменевтика“, като нейни основни принципи на която са изведени, в самостоятелни подглави, „Суперпозиция на художествения текст“, „Колас на смисловата текстова суперпозиция“, „Смислова неопределеност при тълкуването на художествен текст“, „Обезсмисляне на идеята за свръхинтерпретация“, „Комплементарност при тълкуването на художествения текст“ и „Когнитивни функции на художествения текст“.

На третата част на монографията е възложена доказателствена функция. В нея, с прилагане на вече изведените принципи, е проведена нагледна демонстрация на ефективността от прилагането на изобретената интерпретативна стратегия. Осъществени са серия аналитични прочити на представителни произведения на Гогол и Достоевски в режима на теоретически промотираната в предходната част на труда „квантова екзегетична процедура“, максималистично нацелени към възможно най-пълното проясняване на потенциалните смисли, налични в тях, чрез опити за „възстановяване на смисловата суперпозиция“ на техните текстове. За да бъдат реконструирани контекстите, спрямо които се оформят конкретизиращите, „втвърдени“ интерпретации, Николай Нейчев системно е проучил всевъзможни области на знанието, за да изведе нужната му фактология, зашеметяваща като обем и многообразие и респектираща с професионалната вещина на подбора. Невероятно е с каква спокойна увереност са коментирани проблеми, свързани с области, така далечни и несводими помежду им, като философия на Името, психиатрия и синдрома *ананкаст*, пенологични практики, календарни конвенции, разчитане на древни писмености, професията на писарите от Бронзовата епоха, и още, и още... Съпоставката между изпробваните алтернативни тълкувателни стратегии, основани на съответните контекстуални рамки, отвежда към различни, не задължително предвидими (както е най-често в обичайните научни начинания) изводи – за наличие или отсъствие на „зони на логическа интерференция“, които правят възможно отваряне на рецептивното съзнание към състоянието на „вторична неопределеност“ или към „нова степен на суперпозиция“ – великолепна проява на научна непредубеденост, най-красноречиво препотвърждаване на етоса, заложен в изпитваната методологическа стратегия.

Хабилитационният труд на Николай Нейчев е щастливо изключение в академичните ни реалности от последните близо две десетилетия, които поощриха и утвърдиха някакъв безцеремонен прагматизъм, произвеждащ като резултат изследвания, нацелени единствено към покриване на нормативно наложените критерии. Монографията „Квантова литературна херменевтика и екзегетика“ е плод на пълна отдаденост и просветляващо вдъхновение и е окачествима като научен подвиг. Огромно нейно достойнство е потенциалът ѝ да заразява с възторженост и да подсказва

нови, неизследвани мисловни маршрути. Лично за мен беше огромна радост и истински дар да прочета изненадващото спрямо приоритетните литературни ориентации на изследването позоваване на иначе добре известния ми факт, че „стиховете на поета Яворов му се явяват първо като някаква неясна музика, която той запълва с думи“ (с. 142) – пример, привлечен от Нейчев като илюстрация на възможността художественият текст да съществува още преди да е вербализиран от автора – защото, от една страна, то се засрещна с някакви мои си изследователски интуиции, вече частично превърнати в текст, но и, което е по-важно, защото ми подсказа липсващата ми до момента методологическа матрица, с която те вероятно биха се съгласували по продуктивен начин.

Тъй като от рецензента се очаква да посочи някакви несъвършенства на оценявания труд, ще отбележа едно-две свои не особено важни несъгласия. Склонна съм да мисля, че когато авторът говори за изоморфизъм между квантова теория и литература, той не е съвсем точен, защото всъщност изоморфизмът е между „квантовия свят“ и литературата, а на следващо ниво, между квантовата механика и евристичната „квантова литературна херменевтика“ на Нейчев. Бих оспорила и категоричността, с която контекстът, зададен от византийската практика за наказателно отрязване на носа, е приложен към Стърн, защото универсалната пародийност, която владее коментирания му роман „Тристрам Шанди“, е резистентна на каквито и да е еднопланови внушения (в режима на вероятно неприемлива импровизация, бих предположила, че съпоставката между текстовете на Гогол и Стърн е до някаква степен илюстрация на разликите между корпускуларна и вълнова реалност). Но това са твърде частни съобразявания.

Свидетелство за високата стойност на научната продукция на Николай Нейчев е и впечатляващата ѝ публична ефективност. Приложеният към документацията по конкурса списък със забелязани цитирания на негови трудове надхвърля двеста заглавия, при това значителна част от тях са от чуждестранни автори и в престижни академични издания.

Както хабилитационният труд, така и всички други публикации, представени по конкурса са изцяло лични текстове на Николай Нейчев.

Познавам Николай Нейчев още от самото начало на академичния му път, тъй като съм била негова преподавателка по време на следването му. Впоследствие бях член на специализирания научен съвет към ВАК, пред който той защити своята докторска дисертация, участвала съм и в обсъждането на хабилитационния му труд, бях рецензент и на дисертацията му за доктор на науките. Свидетел съм на интереса и уважението, с които неговите студенти реагират на преподавателската му работа. Следя с радост и все по-категоричното му утвърждаване като учен от висок ранг. Вярвам, че всичко това дава гаранции за квалифицираност и надеждност на оценъчната ми позиция.

Документите и материалите, представени от доц. дн Николай Нейчев, отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Постигнатите от него резултатите в учебната и научно-изследователската дейност, значително надхвърлят минималните национални и допълнителните изисквания на Филологическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Николай Нейчев е представил внушителен брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС „доктор“ и при хабилитацията като доцент. В работите на кандидата има оригинални научни приноси, които са получили и международно признание като представителна част от тях са публикувани в списания и научни сборници на международни академични издателства. Научната и преподавателската му квалификация е неоспорима.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята положителна оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Филологическия факултет за избор на доц. дн Николай Михайлов Нейчев на акаде-

мичната длъжност „професор“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, научна специалност Руска литература.

20 март 2024 г.

Рецензент:

проф. дфн Клео Протохристова